

DOSSIER RECUPERACIÓ 1r TRIMESTRE
CIÈNCIES SOCIALS

1R ESO

IES RAMON TURRÓ I DARDER

1. Els primers éssers humans

- A Àfrica, fa sis milions d'anys, alguns primats van iniciar un **procés d'evolució** que, amb el pas del temps, va donar lloc a l'espècie humana.
- La posició vertical, la marxa bípeda, el desenvolupament del cervell, l'alliberament de les mans, la disminució de la mida de les mandíbules i de les dents, i el

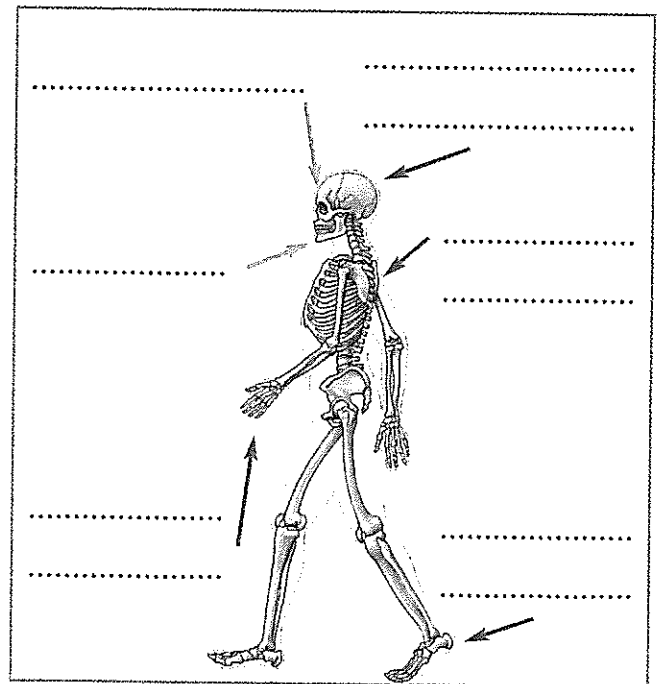
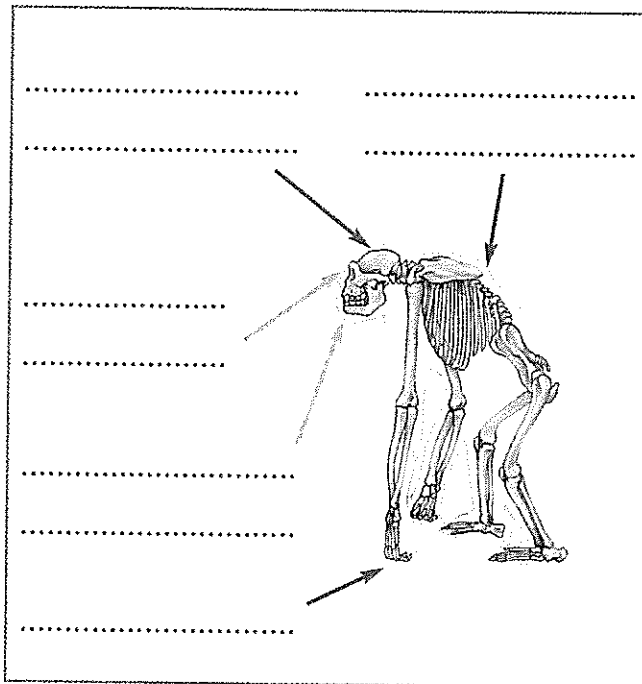
llenguatge van ser alguns dels canvis més importants del procés evolutiu.

- El primer ésser humà va ser l'*Homo habilis*, al qual van seguir l'*Homo erectus*, el *neanderthalensis* i el *sapiens sapiens*, aquest darrer amb l'aspecte físic i la complexitat cerebral de l'ésser humà actual.

 1. Respon les preguntes següents sobre els primers éssers humans:

- a) Què és el procés d'evolució? Quan es va iniciar? .....
- .....
- b) Esmenta alguns dels canvis més significatius del procés evolutiu: .....
- .....
- .....

 2. Recorda el que has estudiat i escriu al lloc corresponent dels dibuixos les diferències entre l'esquelet d'un goril·la i el d'un ésser humà. Després respon les preguntes:

- Quins avantatges va tenir la marxa bípeda? .....
- Quina conseqüència va tenir el manteniment del cap en equilibri sobre l'esquena? .....
- Quines conseqüències va tenir l'alliberament de les mans? .....
- I el llenguatge? .....

2. El Paleolític: la caça i la recol·lecció

- El Paleolític és el **primer període** de la Prehistòria, que comença amb l'aparició de l'ésser humà.
- Les primeres societats prehistòriques eren **depredadores**, és a dir, vivien de la caça, la pesca i la recol·lecció de fruits.
- Eren **nòmades** i vivien en coves i cabanes senzilles.
- Aprengueren a fer foc, fet que els va permetre **escal·far-se**, **il·luminar les coves**, **espantar els animals** i **coure els aliments**.
- Se servien d'**instruments** elaborats de pedra, d'os, de fusta, de banya... que es van anar perfeccionant amb el temps.

CS 3. Respon les preguntes sobre el Paleolític que tens a continuació:

a) Descriu la manera de viure de les primeres societats prehistòriques: .....

.....

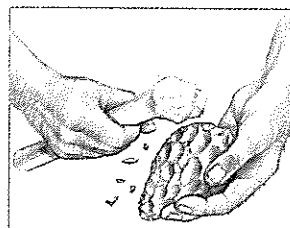
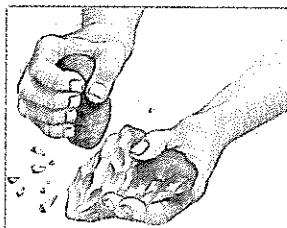
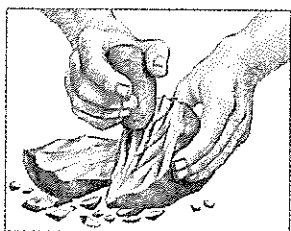
.....

b) Explica els avenços que es van fer durant el Paleolític i què van permetre: .....

.....

.....

CA 4. Fixa't en els dibuixos que il·lustren el procés d'elaboració d'un bifaç i descriu-ho:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

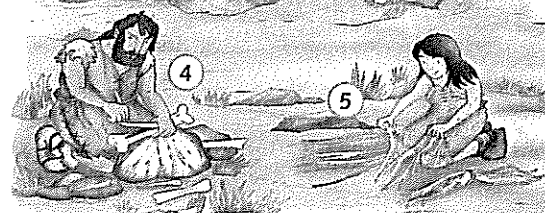
.....

.....

.....

CS 5. Identifica cadascuna de les tasques per elaborar un vestit al Paleolític:

TI

1. ....

2. ....

3. ....

4. ....

5. ....

.....

6. ....

.....

3. L'art de les cavernes

- En el Paleolític van sorgir les primeres creences religioses i mostres artístiques:
- Els éssers humans van intentar influir sobre els fenòmens naturals per mitjà de cerimònies.
- Els primers enterraments reflecteixen una preocupació pel que succeïa després de la mort.
- Fa uns 30000 anys l'ésser humà va deixar mostres de pintura sobre les parets de les coves, que tenien un significat propiciatori de la caça.
- També va deixar mostres d'art mobiliari (plaquetes, estatuetes, gravats...) sobre os, pedra i ivori, algunes relacionades amb el culte a la fertilitat.

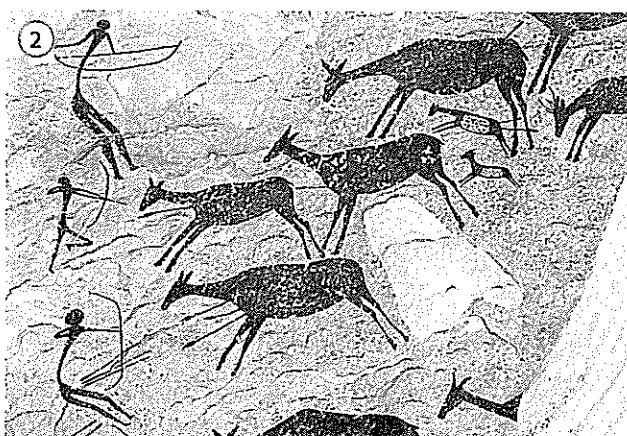
CC 6. Explica en què consisteixen les primeres mostres artístiques del Paleolític:

.....

.....

.....

CC **TI** 7. Marca amb una creu les característiques que defineixin millor cada pintura i després respon les preguntes:

Característiques	Pintura 1	Pintura 2
Naturalista		
Esquemàtica		
Monocromia		
Policromia		
Traç extern		
Escena		
Animals solts		
Éssers humans		

a) Tenen alguna característica en comú aquestes dues pintures? .....

.....

b) Esmenta algunes pintures rupestres importants: ....

.....

.....

CC **CS** 8. Enumera les funcions que tenia l'art prehistòric:

.....

.....

.....

4. El Neolític: la producció d'aliments

- Durant el Neolític els éssers humans van començar a **produir aliments**, conreant la terra i domesticant animals.
- Tot això va comportar canvis en el seu estil de vida:
  - Van fabricar noves eines de **pedra polida** adaptades a les noves tasques agrícoles (destrals, falçs, molins...).
- Van utilitzar **noves tècniques** com l'elaboració de ceràmica, el filat i el tissatge.
- Es van tornar **sedentaris** i van construir els primers poblats.
- L'agricultura va sorgir de manera autònoma en diverses regions del món (Creixent Fèrtil, Índia, Xina, Amèrica).

CS 9. Resumeix els principals canvis que van sorgir en el Neolític:

II

.....

.....

.....

CS 10. Compara la manera de treballar la pedra en el Neolític amb la del Paleolític:

.....

.....

CI 11. Relaciona amb una línia cada una de les tasques necessàries per convertir el blat en farina i descriu-les al lloc corresponent:

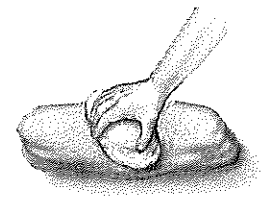
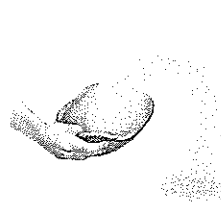
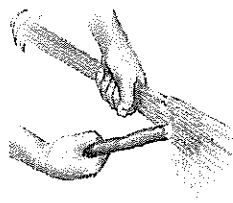
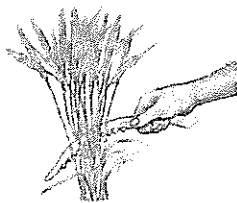
II

Ventar

Segar

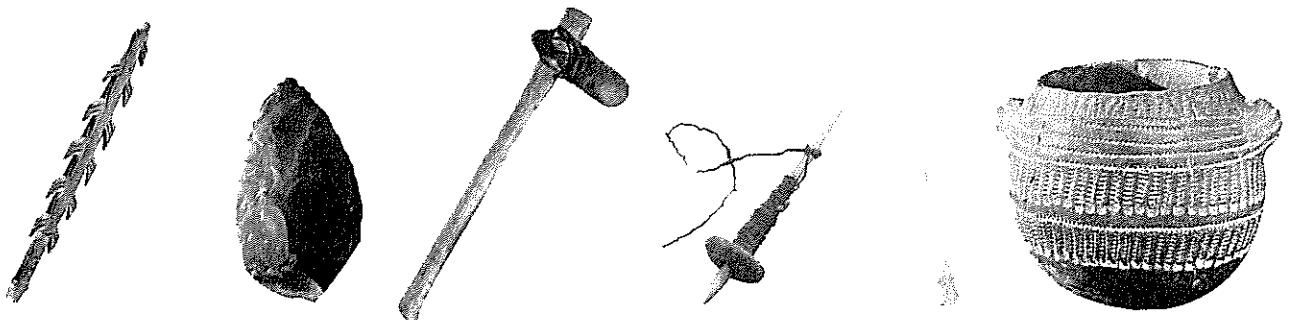
Moldre

Batre

.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....

CS 12. Envolta amb un cercle vermell els instruments característics del Paleolític i amb un cercle verd els propis del Neolític:

5. L'Edat dels Metalls

- Cap al V mil·lenni a.C. els éssers humans van aprendre les tècniques de fosa dels metalls: coure, bronze i finalment ferro.
- Els **intercanvis comercials** es van intensificar i els mitjans de transport van millorar (vela i roda).
- Els llogarets neolítics es van anar transformant en veritables ciutats, governades per caps o cabdills, en les quals van sorgir **grups socials** diferenciats.
- A Europa es van construir els **megàlits**, edificacions amb grans pedres.

CS 13. Respon aquestes preguntes sobre l'Edat dels Metalls:

- a) Què va succeir en el V mil·lenni a.C.? .....
- .....
- b) Quins canvis van experimentar els llogarets neolítics? .....
- .....
- c) Quin tipus d'edificacions es van erigir en aquesta època? .....

CL 14. Explica amb les teves paraules què era la metal·lúrgia:

PL

.....

.....

.....

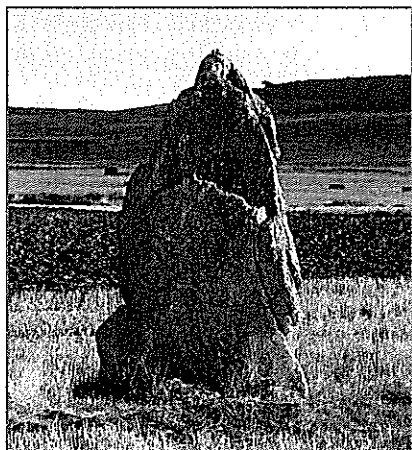
CS 15. Raona els canvis que va comportar la metal·lúrgia:

.....

.....

CC 16. Escriu el nom dels megàlits de la il·lustració i explica'n les característiques:

CL

.....

.....

.....

.....

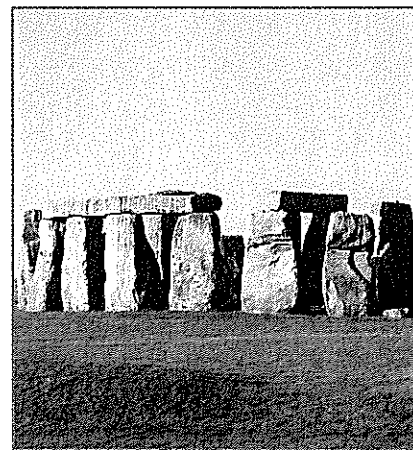

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6 i 7. La Prehistòria a la Península Ibèrica i a Catalunya

- La presència d'éssers humans a la Península Ibèrica remunta al Paleolític. A Atapuerca se n'han trobat les restes més antigues (uns 800 000 anys).

A Catalunya les restes humanes més antigues són les mandíbules de neandertals de Banyoles i Sitges.

- De la Península, en destaca l'art rupestre. A la zona cantàbrica és d'estil naturalista, mentre que a llevant és més esquemàtic, com a la Serra de la Pietat i a la Roca dels moros.
- Les primeres comunitats neolítiques aparegueren el

VI mil·lenni a.C. a l'àrea mediterrània. En destaca la ceràmica cardial i els megàlits.

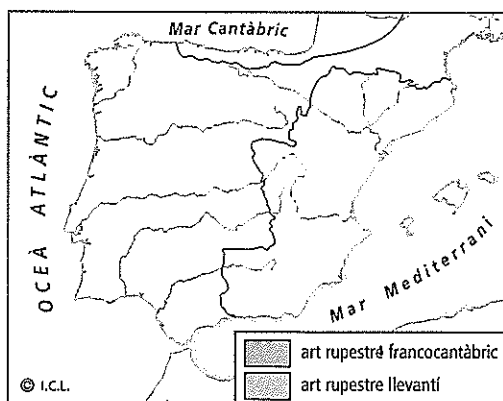
- Cap al III mil·lenni a.C. va començar la metal·lúrgia. Primer treballaren el coure i més tard fabricaren objectes de bronze. El treball del ferro començà en arribar els pobles indoeuropeus i els colonitzadors mediterranis.
- Els grups indoeuropeus van introduir un nou ritual funerari (camps d'urnes). En aquest moment van aparèixer els primers poblats amb estructura urbana.

CS 17. Respon aquestes preguntes:

- Quines troballes s'han fet a Atapuerca? I a Sitges i Banyoles? .....
- Quins dos tipus de pintura rupestre trobem a la Península Ibèrica? .....
- Quan van arribar els canvis del Neolític a la Península Ibèrica? I l'Edat dels Metalls? .....

CC **CR** 18. Fes aquestes activitats sobre les pintures rupestres peninsulars:

- Pinta de color taronja la zona del mapa corresponent a la pintura cantàbrica i de color verd la corresponent a la llewantina.
- Relaciona amb una fletxa cada pintura amb seva zona geogràfica corresponent.

CS 19. Indica si aquests esdeveniments o dates de la prehistòria de Catalunya pertanyen a l'edat del coure (C), del bronze (B) o del ferro (F):

– Fabricació de la ceràmica campaniforme. ☐	– Camps d'urnes. ☐
– Aparició de poblats amb estructura urbana. ☐	– Metall molt preuat per fer estris i armes. ☐
– Arribada dels pobles indoeuropeus. ☐	– 1800 a.C. ☐

1. Mesopotàmia, terra entre dos rius

- La primera civilització urbana va néixer a la Baixa Mesopotàmia el IV mil·lenni a.C.:
  - Eren ciutats-Estat governades per monarques que se servien de funcionaris i sacerdots.
  - La majoria dels habitants eren agricultors i pastors. També hi havia artesans i comerciants.
- La riquesa d'aquestes ciutats es basà en l'agricultura, molt productiva pel control que tenien de les aigües del Tigris.
- A Mesopotàmia hi van sorgir les primeres formes d'escriptura (cuneïforme) i es redactaren les primeres lleis escrites (Codi d'Hammurabi).

1. Sintetitza les característiques de la primera civilització urbana a Mesopotàmia:

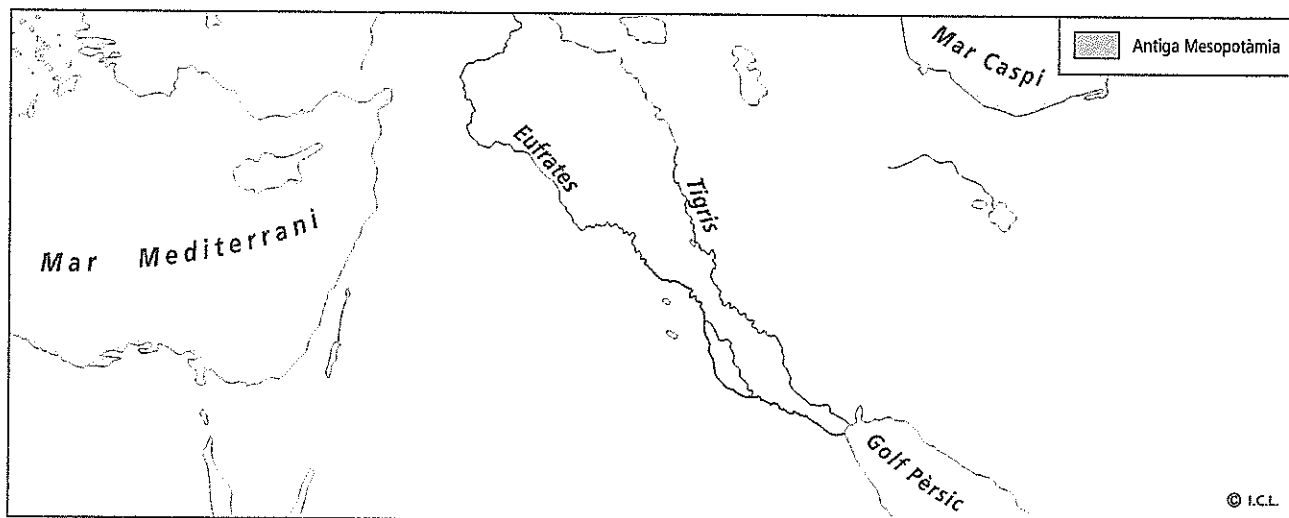
.....

.....

.....

2. Observa el mapa del Creixent Fèril. Consulta un atlas geogràfic i internet i fes aquestes activitats:

- a) Traça les fronteres dels Estats actuals que ocupen aquesta zona i identifica'ls.
- b) Pinta de color lila els que són a la zona de l'Antiga Mesopotàmia.
- c) Tria un d'aquests Estats i busca'n informació:
– Estat:	– Població: .....
– Capital:	– Tipus de govern: .....

3. Recorda el que has estudiat al tema i especifica les causes d'aquests fets:

- a) Desenvolupament del comerç a Mesopotàmia: .....
- .....
- b) Origen de l'escriptura cuneïforme: .....
- .....
- c) Aparició de reis i esclaus a les ciutats-Estat: .....
- .....

2. L'art mesopotàmic

- Les dues grans construccions de les ciutats mesopotàmiques van ser el palau i el zigurat.
- Els edificis es construïen amb manons de tova recoberts de betum i de ceràmica vidriada de colors brillants.
- Les dues aportacions principals de l'arquitectura mesopotàmica van ser l'ús de l'arc i la volta, que oferien grans possibilitats constructives.

- En escultura destaquen aquestes representacions:
  - Les estatuetses d'orants.
  - Les estàtues del rei Gudea de Lagaix, que van servir de model a d'altres.
  - Els relleus que representaven figures humanes o animals monstruosos i que decoraven els murs.
  - Les esteles on s'esculpien escenes de victòries militars i caceres.

CC 4. Respon aquestes preguntes:

- Quins tipus de construccions destaquen a l'Antiga Mesopotàmia? .....
- Com es construïen els edificis? .....
- Enumera els diversos tipus d'escultura que es van fer a Mesopotàmia: .....

CC **CS** 5. Respon les preguntes sobre aquest edifici típic de l'Antiga Mesopotàmia:

- Quin nom rep? Quina funció tenia?.....
- Per què els mesopotàmics construïen edificis en forma de muntanya? .....
- Identifica les parts assenyalades amb un nombre:

☐ Arc

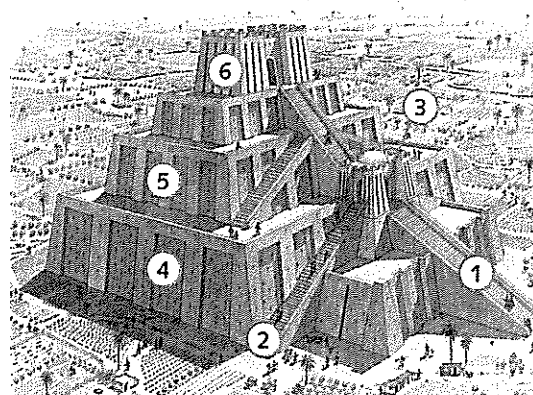
☐ Accés principal

☐ Primera plataforma

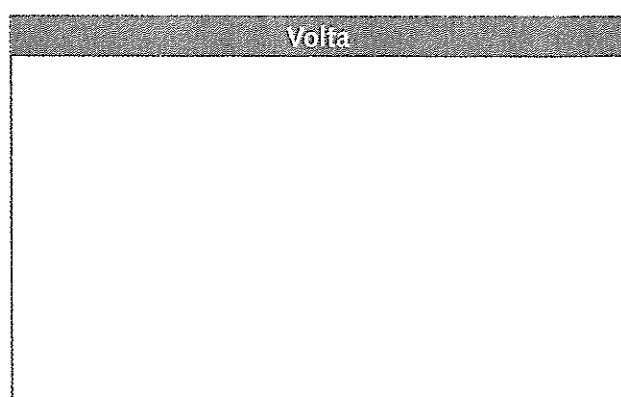
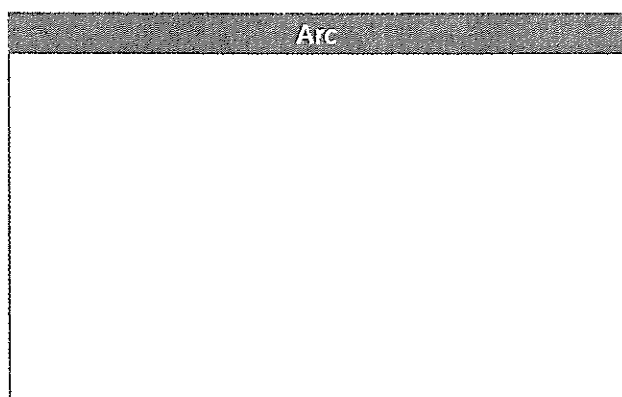
☐ Santuari

☐ Escalinata lateral

☐ Segona plataforma

CC 6. L'arc i la volta van ser dues aportacions importants de l'arquitectura mesopotàmica. Dibuixa'ls als requadres:

3. Egipte, el Nil i el desert

- Egipte és una zona molt àrida travessada pel Nil, un riu cabalós que el divideix en dues zones: el Baix Egipte, corresponent a la desembocadura, i l'Alt Egipte, una zona dominada pel desert.
- Les crescudes del Nil van permetre el sorgiment d'una gran civilització agrícola, tot i que va caldre:
  - Construir dics i canals per controlar les crescudes del riu i aprofitar-ne els beneficis.
  - Desenvolupar el càlcul, la geometria i establir un calendari.
- El Nil es va convertir en la gran via de comunicació d'Egipte.

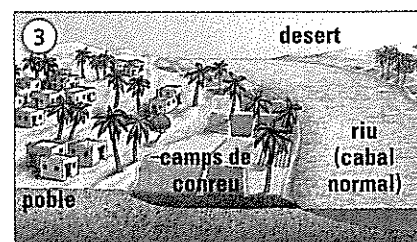
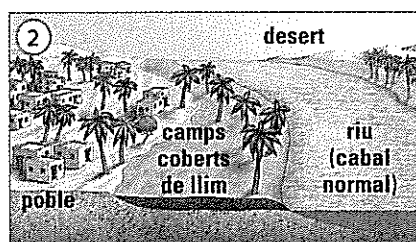
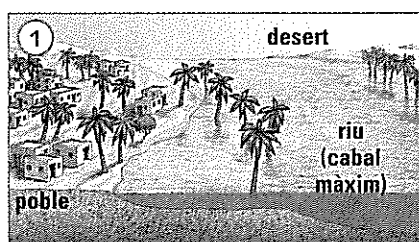
CT 7. Descriu les característiques geogràfiques d'Egipte:

.....

.....

CT 8. Identifica les fases de les crescudes del Nil i descriu què passa en cadascuna:

CT

.....

.....

.....

.....

CT 9. Observa la imatge i respon les preguntes:

CS

a) De quines parts constava un xaduf? .....

.....

.....

b) Com funcionava? .....

.....

.....

c) Quins avantatges creus que en tenia l'ús? .....

.....

.....

d) Quins altres avenços tècnics van aplicar els egipcis? .....

.....

.....

e) Com era el calendari que van establir? De què els servia? .....

.....

.....

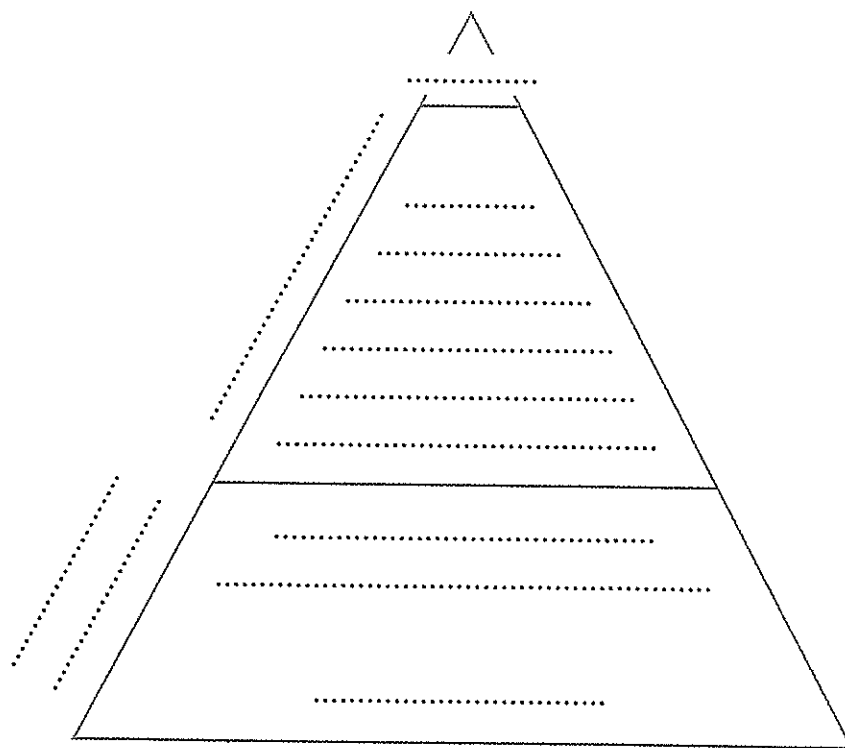
4. L'Egipte dels faraons

- El faraó Narmer cap al 3000 a.C. unificà l'Alt i el Baix Egipte i es va proclamar senyor d'Egipte.
- El faraó tenia un poder absolut i era considerat un déu:
  - Garantia l'ordre i la justícia.
  - Controlava la irrigació i el comerç exterior.
  - Era el cap suprem de l'exèrcit, que a més el preservava de revoltes internes.
- Els altres grups socials privilegiats, que tenien la majoria de les terres conreables, eren:
  - **Alts funcionaris**, que governaven amb el faraó.
  - **Sacerdots**, que dirigien els ritus religiosos.
  - **Escribes**, que dominaven el càlcul i l'escriptura.
- Pagesos, artesans i petits comerciants constituïen el poble d'Egipte. Tot i que en nombre reduït, també hi havia esclaus.

CS 10. Respon aquestes preguntes sobre la societat egípcia:

- a) Explica quines eren les funcions del faraó d'Egipte: .....
- .....
- b) Quins grups socials hi havia? .....
- .....

CS 11. Completa aquesta piràmide que representa la societat egípcia. Per fer-ho segueix les indicacions que hi ha a continuació:

- a) Qui hi havia al capdamunt de la societat? Escriu-ne el nom on correspongui.
- b) Ara escriu a les pautes que hi ha fora de la piràmide els dos grans grups socials en els quals es dividia la població egípcia.
- c) Situa on correspongui dintre de la piràmide aquest càrrecs i professions: alts funcionaris (governadors, caps de l'exèrcit), sacerdots, escribes, pagesos, artesans.
- d) Ara col·loca els esclaus on correspongui.

- CL** 12. Escriu una síntesi que expliqui els poders que tenia el faraó a Egipte. Hi han de sortir aquests termes:

Poder absolut

Ceptre

Monopoli del comerç

Déu

Exèrcit

Corona de l'Alt i del Baix Egipte

Governadors

Barba

.....

.....

.....

.....

.....

- CS** 13. Explica quines diferències hi havia en la societat egípcia entre els membres dels grups privilegiats i els dels no privilegiats:

.....

.....

.....

- CC** 14. Recorda el que has après en el tema i completa aquesta taula sobre els primers sistemes d'escriptura. Després respon les preguntes:

	Cuneiforme	Jeroglífica
Lloc d'origen		
Data d'aparició		
Símbols utilitzats		
Tècnica utilitzada		
Aplicacions		

- a) L'escriptura era important per a les societats egípcia i mesopotàmica? .....
- .....
- b) I per a la societat actual? .....
- .....
- c) Quines coses no podríem fer sense l'escriptura? Per què? .....
- .....

5. La religió egípcia

- La religió egípcia era **politeista**: el déu més popular era Ra (déu del sol), també hi havia Osiris (déu dels morts), Isis (deessa de la fertilitat), Horus (déu de la guerra) i Thot (déu de la saviesa), entre d'altres.
- Els déus habitaven als temples i els sacerdots s'encarregaven del culte (obsequiar-los amb ofrenes, treure les estàtues en processó...).
- La religió egípcia prometia una vida després de la mort (**vida d'ultratomba**), però per arribar-hi s'havia de momificar el cadàver i superar el Judici d'Osiris.
- Els egipcis eren molt supersticiosos i creien que les figures que es col·locaven a les tombes prenen vida al més enllà, per això posaven estatuets als seus difunts i pintaven les tombes.

CS 15. Respon les preguntes sobre la religió egípcia:

- a) Quines característiques tenia la religió egípcia? .....
- b) Escriu el nom d'alguns dels déus egipcis que coneguis: .....

CS **II** 16. Estableix la relació que hi ha entre aquests parells de conceptes:

- a) Temples / ofrenes: .....
- b) Tribunal d'Osiris / Llibre dels Morts: .....
- c) Vida d'ultratomba / ka: .....

II 17. Llegeix aquest text. Després resumeix la llegenda d'Osiris:

Osiris va venir a la Terra com un home i arribà a ser rei d'Egipte, que sota el seu mandat augmentà en riquesa i poder. Va fer noves lleis per ajudar els pobres i els febles i va combatre el crim i el mal.

El seu malvat germà, Seth, volia desfer-se'n i un dia trobà una caixa màgica, la transformà en un taüt i desafià Osiris a jeure-hi. Quan Osiris s'hi va ajeure, Seth tancà la tapa de cop i va tirar el taüt al Nil, i ofegà Osiris.

Isis, la dona d'Osiris, era una poderosa deessa que va fer servir la seva màgia per trobar el cos d'Osiris. Recità sortilegis per tornar-lo a la vida,

però la màgia d'Isis només podia fer efecte si el cos estava sencer i en perfecte estat. Aleshores, Seth el va tallar en 14 trossos que va escampar arreu d'Egipte.

Seth va creure que havia guanyat, però Isis, pacientment, va anar buscant totes les parts del cos i les va unir embolicant-les amb benes de lli. Aleshores Osiris tornà a la vida i es convertí en el Senyor del Més Enllà, el món dels morts, on jutja les ànimes dels egipcis quan es moren.

Adaptació de PLUTARC: *Moralia. Sobre Isis i Osiris.*
(segle I d.C.)

.....

.....

.....

6. El temple, residència dels déus

■ L'arquitectura egípcia tenia les característiques següents:

- Seguia unas regles fixes i els artistes havien de reproduir els mateixos models.
- Era arquivada i no utilitzava l'arc ni la volta.
- Tendia al **monumentalisme**; les grans construccions van ser els temples i les tombes, construïdes amb pedra i decorades amb gravats, escultures i pintures.

■ Tots els temples tenien una estructura semblant; estaven emmurallats i tenien parts diferenciades:

- El santuari, on es guardava l'estàtua del déu; només el faraó i els sacerdots hi tenien accés.
- La sala hipòstila, on els nobles tenien accés.
- El pati porticat, que era l'únic lloc on podia entrar el poble, i els dies de processó.
- L'avinguda de les esfinx i la porta monumental, per on s'entrava al conjunt.

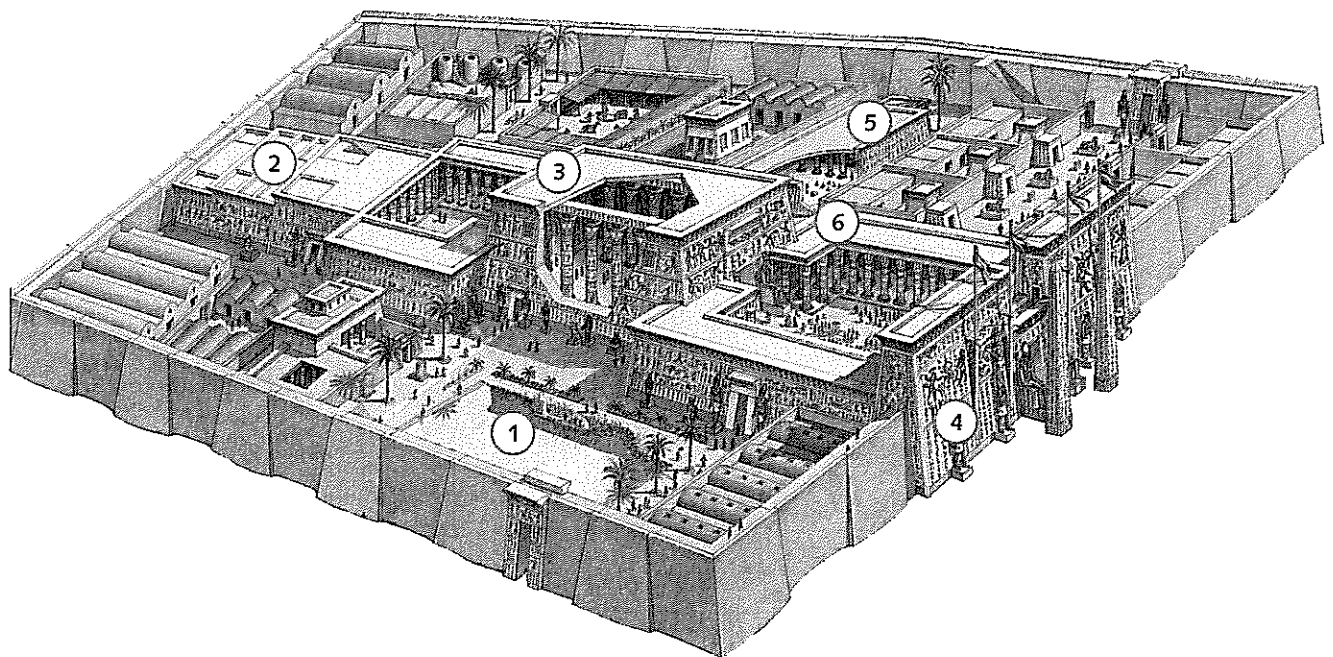
CC 18. Explica les característiques de l'arquitectura egípcia:

.....

.....

CA 19. Escriu a les pautes a quina part del temple egípcia correspon cadascun dels nombres. Després respon les preguntes:

CC

1. ....

4. ....

2. ....

5. ....

3. ....

6. ....

a) El temple era un lloc obert a tota la població? Per què? .....

.....

b) Quines característiques de l'arquitectura egípcia observes en aquest temple? .....

.....

.....

7. Les tombes egípcies

- Les tombes eren molt importants per a les creences dels egipcis perquè representaven la garantia de l'accés del difunt a la vida d'ultratomba.
- Només els faraons i els grans dignataris van poder construir-se grans tombes. Les classes baixes eren enterrades a la sorra del desert.
- A Egipte hi havia diversos tipus de tombes:

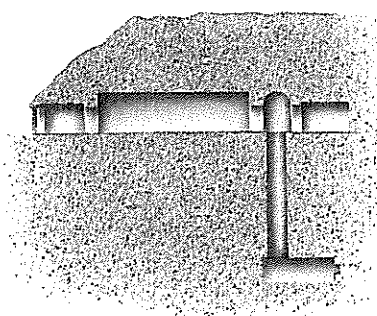
- Les primeres van ser les **mastabes**, unes construccions rectangulars senzilles i de poca altura.
- De la superposició de mastabes sorgiren les **piràmides**.
- La por dels saqueigs portà a la construcció d'**hipogeus**, que eren cambres funeràries enterrades sota terra decorades amb molt de luxe.

CS 20. Respon aquestes preguntes:

- a) Per què eren importants les tombes a Egipte? .....
- .....
- b) Què era la vida d'ultratomba? .....
- .....
- c) Qui podia contruir-se grans tombes? Qui no ho podia fer? .....
- .....

CC 21. Identifica cada una de les tombes i escriu-ne el nom als requadres. Després enumera'n les parts més destacades i descriu-ne l'estructura:

CL

.....

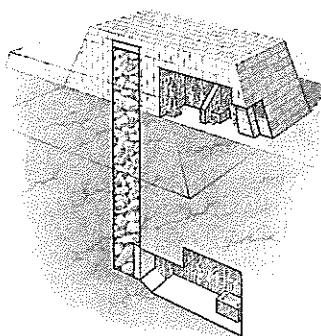
.....

.....

.....

.....

.....

.....

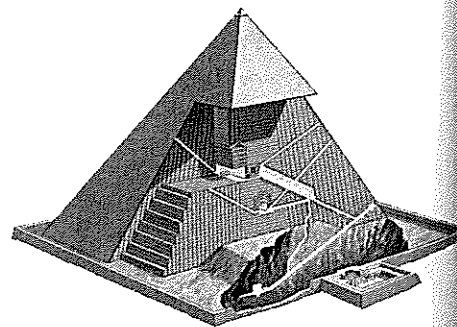
.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....